

سه قانون طلایی

ماریا اوترو

خانواده را بدون پرداخت دستمزد به کار می‌گیرند. از مشخصات دیگر این مشاغل، نبود تقسیم کار یا تخصص در کارگاه، فقدان عملیات حسابداری، محدودیتهای جدی در دسترسی به سرمایه، استقرار محل کسب در خانه، و از آن مهمتر، نبود دسترسی به اطلاعات، تکنولوژی، آموزش و اعتبار بانکی.

هر چند برخی از مشاغل خرد به افراد نسبتاً مرفه تعلق دارند، اکثریت عظیم صاحبان این گونه مشاغل از فقیرترین بخشهای جمعیت‌اند و به ندرت آموزش دوره متوسطه را پشت سر گذاشته‌اند. بیشتر صاحبان مشاغل خرد در زاغه‌های شهرهای بزرگ زندگی می‌کنند و از این رو از خدمات عمومی شهری و مسکن مناسب بی‌بهره‌اند.

فن وام دادن به صاحبان مشاغل خرد، طی چند سال گذشته، با فعالیت نهادهایی چون بانک رکیات اندونزی (رجوع کنید به صفحه ۲۴)، بانک گرامین (رک. صفحه ۲۰) و آکسیون بین‌الملل (رک. صفحه ۲۸) بهبود چشمگیری یافته است. طرحهای وامدهی این نهادها دارای ویژگیهای مشترکی

واحدهای کوچک اقتصادی، که در حاشیهٔ بخشی به اصطلاح «مدرن» یا در بیرون آن فعالیت دارند، در مناطق شهری تمامی کشورهای درحال توسعه، منبع اصلی اشتغال محسوب می‌شوند. در برخی از این شهرها، بیش از نیمی از جمعیت فعال آنها در «مشاغل خرد»ی مانند نجاری، کفاشی، دستفروشی، گردآوری زباله، و کارهای بی‌شمار دیگری در اندازه‌ها و درجات پیچیدگی متفاوت فعالیت دارند.

مشاغل خرد از شمول قوانین و مقررات حاکم بر فعالیت رسمی تجاری خارج‌اند. آنها جواز کسب ندارند و معمولاً از مقررات قوانین کار (تأمین اجتماعی، عوارض، مالیات) پیروی نمی‌کنند، فعالیتی غیررسمی دارند و اغلب اعضای

بالا زنان چای‌چین در یکی از کشتزارهای سریلانکای مرکزی.

است که کارآیی آنان را بسیار بالا می‌برد. این ویژگیها عبارت‌اند از:

آشنایی با بازار.

نهادهای خرده‌وامدهی به مشاغل خرد می‌دانند که ندارها حاضرند پول دسترسی و تسهیلات را بپردازند. نیاز عمده آنان وامهای مختصر و کوتاه‌مدتی است که احتیاجات آنان را به سرمایه کاری و محدودیت نقدینگی برآورده سازد.

صاحبان مشاغل خرد، بدون کاغذبازی یا دیگر قیود وقتگیر، سریعاً به این وامها نیازمندند. نهادها، شعبات خود را در نزدیکی مراجعان دایر می‌کنند و مراحل ساده‌ای برای درخواست مقرر می‌کنند و مبلغ موردنظر را به سرعت می‌پردازند. نرخ بهره این نهادها بالاتر از بانکهای تجاری است، اما از نرخ نزول خوارانی که منبع عمده وام تنگدستان به شمار می‌روند به مراتب پایین‌تر است.

قانون کاهش هزینه‌های اداری.

نهادهای موفق خرده‌وامدهی خرد برای توزیع وامهای بسیار کوچک ساده‌ترین روال را در پیش می‌گیرند. تقاضای وام اغلب در یک برگ نوشته می‌شود و مراحل تأیید غیرمتمرکزند. بیشتر این نهادها روش وامدهی گروهی را به کار می‌برند؛ بنابراین روش، وامگیران وام یکدیگر را تضمین می‌کنند و بخشی از مسئولیت بازپرداخت وام را به عهده می‌گیرند. این گروهها اغلب شامل سه تا پنج صاحبکار خرده پا هستند و الگوی شکل‌گیری آنها گروههای غیررسمی پس‌انداز و وام است که در سراسر جهان به چشم می‌خورند. این گروه - که به گروه همبستگی یا همانان معروف است - با عقد یک قرارداد وام می‌گیرد. آن را میان اعضا تقسیم می‌کند و مسئولیت بازپرداخت وام را به عهده می‌گیرد. فنون تشویق بازپرداخت.

نهادهای خرده‌وامدهی به مشاغل خرد، گروههای کوچک را به عنوان ساختارهایی برای تضمین جمعی بازپرداخت به کار می‌گیرند. وعده تکرار وام و افزایش مبلغ آن در صورت بازپرداخت بموقع - چه برای افراد و چه گروهها - امکانی عملی است. این گونه تضمین دسترسی مداوم به وام انگیزه نیرومندی است که نهادهای کارآمد وامدهی را قادر ساخته است میزان زیان ناشی از بازپرداختن وامها را در سطح بسیار پایینی نگهدارند - یعنی پایین‌تر از ۲ درصد.

کاربرد این اصول وامدهی به این نهادها امکان می‌دهد که به دو هدف اصلی برسند: گستردن دامنه عمل خود، به نحوی که با دهها یا صدها هزار وام‌گیرنده ارتباط برقرار کنند؛ و ترمیم هزینه‌ها از طریق درآمد، و بدان وسیله رسیدن به خودکفایی در درازمدت. پیشرفته‌ترین نهادها نشان داده‌اند که می‌توانند هزینه‌های عملیاتی و مالی خود را جبران کنند و از این رو قادرند از حالت وام‌دهنده به وام‌گیرنده از بانکهای تجاری تغییر وضعیت دهند. ■

تأمین مالی نیازمندان

بانک گرامین (بنگلادش) احتمالاً مشهورترین نهاد واگذاری وامهای خرد در جهان است. این بانک کار خود را در ۱۹۷۶ از یک برنامه تحقیقاتی آغاز کرد و در ۱۹۸۳، بنا به یک حکم دولتی، به بانکی مستقل تبدیل شد. بانک گرامین که در سراسر روستاهای بنگلادش فعالیت دارد بیشتر در خدمت زنان بسیار فقیر است (رک. صفحه ۲۰).

بانک رکیات اندونزی (BRI)، بانکی تجاری و متعلق به دولت است. نظام بانکی رکیات مرکب از شبکه گسترده‌ای از واحدهای بانکی است که در سراسر اندونزی به صورت یک مرکز انتفاعی مستقل عمل می‌کنند. طرح پس‌انداز داوطلبانه این بانک مبالغ هنگفتی پس‌انداز را جذب کرده است که به اتکای آنها وام پرداخت می‌شود. واحدهای بانکی منابع مهم سود بانک رکیات محسوب می‌شوند. (رک. صفحه ۲۴).

برنامه اقدام روستایی کنیا (K-Rep)، در ۱۹۸۴ تأسیس شد و در ۱۹۸۷ به یک سازمان غیردولتی مبدل گردید که در نواحی روستایی و شهری فعالیت می‌کرد. این برنامه در اصل از طریق کمکهای مالی، آموزشی و کمک فنی، مشوق برنامه‌های وامدهی سازمانهای غیردولتی بود و به تدریج برنامه وامدهی مستقیم خود را توسعه داد. (رک. صفحه ۳۰).

بنیاد امداد جامعه بین‌المللی (FINCA)، سازمانی غیرانتفاعی مستقر در ایالات متحده است که تخصص آن وامدهی به روستاییان است. این بنیاد روش بانکداری روستایی را توسعه بخشید و با استفاده از این روش برنامه‌هایی را در نقاط مختلف جهان اداره می‌کند. (رک. صفحه ۳۲).

بانک سولیداریو، اس.ا. (Banco Solidario یا BancoSol)، عملیات خود را در ۱۹۹۲ به عنوان یک بانک تجاری خصوصی صرفاً برای مشاغل خرد آغاز کرد. این بانک در شهرهای عمده بولیوی فعالیت دارد. بانک سولیداریو از پرودم (PRODEM)، سازمانی غیردولتی و وابسته به آکسیون بین‌المللی (Accion International)، که سازمانی غیرانتفاعی و مستقر در ایالات متحده است، توسعه یافت. (رک. صفحه ۲۸).

سعیده رحمان ■